

דברים תשפ"ו: הרב הלוי

משמח לב נדכאים: על הבעל שם טוב מסופר, כי ראה ברוח הקודש יהודי פשוט שנמצא בעיירה נידחת ורחוקה, ותפילתו בוקעת רקיעים ומבטלת גזרות מעל עם ישראל. הבעש"ט שתמיד חיפש להכיר את עובדי ה' הצדיקים והנסתרים, יצא לדרך כדי לתהות על קנקנו של אותו יהודי צדיק. הבעש"ט מצא יהודי לבוש בגדי ליצן צבעוני, שמשעשע עוברים ושבים בבדיחות ובמעשי להטוטים. אותו אחד אמר שהוא לא יודע ללמוד גמרא ולא מבין בכוונות התפילה כל כוחו במילים מצחיקות, שהוא מחפש אלמנות שאין להם לחם ויתומים בודדים או אנשים ששקעו במרה שחורה, ועושה הכל כדי להעלות חיוך על פניהם ולשמח את נשמתם המיוסרת. הבעש"ט פנה לתלמידיו ואמר שהיאוש הוא האויב הגדול של הקדושה והוא המונע מהתפילות לעלות, האיש הזה שובר את חומות הייאוש ומחזיר את השמחה והתקווה, כל פעם שהוא מצחק יהודי נדכא, נברא מלאך של שמחה שפותח את כל השערים בשמים שסגורים אפילו בפני הצדיקים הגדולים ביותר (משכן שילה, פנחס תשפ"ו).

השגחה פרטית על בעלי החיים: הגמ' מספרת על ר' יוחנן שראה את השלך שולה דג מהים, היה אומר: "משפטיך תהום רבה" (חולין סג,א). כיום מזהה השלך עם עוף דורס הניזון מדגים [Pandion haliaetus]. הבעש"ט כתב בענין השגחת הקב"ה על עולמו, שיש השגחה פרטית לא רק על מין המדבר, אלא על כל הברואים גם חי צומח ודומם, כמו שפירש רש"י שם שהקב"ה שפט את דגת הים להמית המזומנים למות. כמה מחכמי ישראל עד הבעש"ט סברו שיש השגחה פרטית רק על מין המדבר ואילו בחי צומח ודומם, יש רק השגחה כללית על אותו המין. (אוצר ליקוטי שיחות, עמ' 182).

עשיית חור בקיר בית הכנסת לצורך התקנת מזגן: הלכה היא, שאין לסתור אפילו אבן אחת מההיכל או מהעזרה בבית המקדש, שאסור לנתון ממה שנבנה לשם ה' (רמב"ם יסודי תורה ו,ז). מכאן גם שאין לנתון אבן מבית הכנסת (ב"א א"ח קנא), אך אם סותר על מנת לבנות מותר (רמ"א קנא,א). יש מי שמתיר לסתור רק אם הוא יבנה במקום שסתור, ולכן כתב שאין עושים כהוגן מי שעושה חור בקיר כדי לשים שם סטדנר (ט"ז א"ח קנא,ג), אך חלקו עליו שגם אם משאיר חור בקיר בית הכנסת, כל שיש בזה צורך מותר ורק דרך השחתה אסור (א"ר א"ח קנא,ז), ולמעשה במחלוקת זו מקילים (משנ"ב קנא,יב). וכן מקילים לעשות חור בשביל בית הכנסת שהוא צורך רבים, בפרט שברוב הפעמים לאחר ההתקנה סותמים את החור (משנת יוסף הלכות ביהכ"נ כג).

המנהג להפריע לדרשת הבר מצווה: בהרבה מקומות נהגו להפריע לחתן הבר מצווה ולא לתת לו לסיים את דרשתו. יש שהמליצו בעד המנהג ואף שמנהג זה השתרבב ממה שמפסיקים את החתן בשמחת הנישואין, יש נערים רבים שיש להם 'אימת הציבור' ובכדי שלא יתביישו כדאי להותיר את המנהג על כנו (הגר"ש אלישיב). אולם יש שהתנגדו ואמרו: א. ילד שיודע דרשתו ויודעה היטב אסור להפריע לו וצריכים לתת לו לגומרה (ארחות רבינו א, עמ' רלג). ב. בכל דרשה יש 'כבוד התורה' ואפילו נער קטן שדורש, יש מצווה וחובה ללכת ולשמוע את דרשתו משום כבוד התורה, במיוחד שהנער יראה כל הכבוד שעושים לו כדי לשמוע את דברי התורה (תוכחת חיים-פלאגי, ויקהל). ג. באים לידי קלות ראש בבית כנסת, והמנהג הוא שלא יגמור את הדרשה ולא שלא יתחיל (אז נדברו ג,עג). לפענ"ד, המנהג הזה פסול ויש לבטלו (הרב הלוי).

שבירת כוס יקרה תחת החופה: הגמ' מספרת על מר בנו של רבינא שעשה סעודת חתונה לנישואי בנו, וראה שהחכמים שמחים יותר מדאי, הביא כוס זכוכית יקרה ששוויה ארבע מאות זוזים ושרב אותה לפניו והתעצבו (ברכות לא,א). המנהג לשבור כוס בשעת החופה כדי לזכור את ירושלים (רמ"א א"ח תקס,ב). יש נוהגים כוס מחרס ויש נוהגים מזכוכית, ואין בזה 'בל תשחית', משום ההנאה והמוסר היוצא מזה (פרמ"ג תקס משב"ז ד).

אכילת בשר למלצר בסעודת מצווה בשבוע שחל בו תשעה באב: בסעודת מצווה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכת אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה ובכלל זה גם המלצרים המגישים את הבשר. בשבוע שחל בו תשעה באב יש מתירים רק למניין מצומצם לאכול בשר מלבד בעלי השמחה וקרוביהם (רמ"א תקנא,י), ויש מתירים לנוהגים כשו"ע, לכל המשתתפים בסעודה ובכלל זה גם המלצרים (חזו"ע תעניות, עמ' קצז; הרב אהרן בוטבול). כנלפענ"ד, שהמלצרים יכולים לאכול בשר בסעודת מצווה, אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (הרב הלוי).

ציור אחרי חודש אב: הלכה היא, שמראש חודש אב ממעטים בשמחה ובבנין של ציור וכיור (שו"ע א"ח תקנא,ב). בכלל זה סיוע וצביעת חדרי הבית בין בצבע ובין בהדבקת טפטים, וכל זה כשצובע ליופי או לתענוג, אבל אם התקלקל סיוע הבית מחמת נזילות או עשן, מותר לסייד כדי לתקן את הקלקולים אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (פס"ת תקנא,ח). מותר לצייר בימים אלו על דף וכדומה שכל האיסור הוא רק בנין (אול"צ ג כו,א).

טעימה מהבשר לכבוד שבת אחר ראש חודש אב: יש שנהגו שלא לאכול בשר מראש חודש אב (שו"ע א"ח תקנא,ט), אך מותר לטעום מעט מהמאכלים של בשר בערב שבת לראות אם הם מתובלים היטב, אבל אסור לאכול מהתבשילים, אפילו ארוחה קלה כמו שרגילים לעשות בשאר שבתות השנה, ובדרך הלצה אמרו שאם טועם בבחינת 'טועמיה חיים זכ' - מותר, ואם זה בגדר 'גם אוהביה גדולה בחר' - אסור (פס"ת תקנא,מ; הרב אופיר מלכא).

נטילת ציפורניים בשבוע שחל בו תשעה באב: יש מדמים נטילת ציפורניים לתספורת ואוסרים ליטול ציפורניים בשבוע שחל בו תשעה באב, אך נטילת הציפורניים מותרת מ"ז בתמוז (ט"ז א"ח תקנא,ג) ויש מתירים שהרי אין לדמות תשעה באב לדיני אבלות מסברא ודין זה לא הוזכר בגמרא (א"ר תקנא,ז) לכן יש שהתירו מעיקר הדין (הליכות עולם ב דברים ז) ויש שהחמירו לכתחילה אם הציפורן לא עודפת על הבשר (בא"ח ש"ד דברים יג) או שמקילים בקציצה בשינוי אפילו בתשעה באב, שהרי גם לאבל התירו בשינוי (אול"צ ג כז,ד). לפענ"ד, לא כדאי לתת לציפורניים לגדול ולהאריך אותם, אא"כ אשה מגדלת אותם לנוי, ולכן גם בשבוע שחל בו תשעה באב מותר ליטול אותן (הרב הלוי).

לא לבכות ולהצטער בשבת: על ר' יוסף ריבלין מסופר, שראה פעם אשה עומדת ובוכה בערב שבת, התברר לו שאבד לה מטבע נפוליאון זהב שהיה זה משכורת של חודש. הרב הביא לה מיד מטבע חדש ואמר לה: "מצאתי את אבדתך..." שאלו אותו: "למה לא אמרת לה שזו מתנה?" והוא ענה: אם הייתי אומר לה שזה נדבה, עדיין היא היתה מצטערת על אבידתה, ולא רציתי שבשבת קודש יהיה לה צער.. (מפינסק ועד ירושלים א, עמ' רלו).

פרשת דברים: היציאה מהר סיני

"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל... ויהי בארבעים שנה... הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר: ה' אלהינו דיבר אלינו בחורב לאמר: רב לכם שבת בהר הזה" (דברים א, ה-ו), ונשאלת השאלה: איך הפסוק "רב לכם שבת בהר הזה" מתחבר לפסוק שלפניו - "הואיל משה באר את התורה הזאת"? מה הקשר בין הדברים?

הגמרא בפסחים (ח ע"ב) מספרת על תלמידים ששאלו את רב, לגבי תלמידי ישיבה היוצאים לבית המדרש לפנות בוקר או בשעת לילה, האם מותר להם לבוא בשעות אלו, שיש בהן סכנה? ענה להם רב: "ניתנו! עלי ועל צווארי!" [דרך אגב, ביטוי זה מובא גם בעבודה זרה (ל ע"א) לגבי יין מבושל גלוי, שרבי ינאי בר ישמעאל אמר שאין סכנה לשתות ממנו, משום שנחשים לא שותים יין מבושל], כלומר: רב קיבל על עצמו אחריות מלאה לשלומם של התלמידים ההולכים בחשכה לבית המדרש. חזרו ושאלו אותו: מה עם חזרה מבית המדרש? אמר להם: איני יודע. ונשאלת השאלה: ממה נפשך, אם רב חושב שזה מסוכן - שיאמר להם שלא לבוא מלכתחילה, ואם הוא סובר שזה לא מסוכן - אזי שיתיר להם גם לחזור בתנאים הללו! התשובה היא שביטחון התלמידים בחזרתם מבית המדרש תלוי בהם. אם הם יוצאים לחופשה כדי למלא מצברים ולהתחזק בהמשך הלימוד - אזי גם החזרה היא מצוה, ואז רב יכול לומר "עלי ועל צווארי", אבל אם התלמידים חוזרים הביתה בשביל להתפרק - אז אי אפשר לתת הבטחה שלא יקרה כלום, כי היציאה שלהם היא שלא לצורך מצווה.

זה מה שנאמר כאן בפרשה: "הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", כלומר: משה מצפה שבני ישראל יצאו לדרכם ויישמו את מה שלמדו בבית המדרש, ואם כך יעשו - מצוין! אבל אם הם ישאירו בהר את כל התורה והמצוות שקיבלו שם ויצאו להתפרק - אי אפשר להבטיח להם דבר. הדברים מעוגנים ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג, ד), הכותב שמי שעוסק בתורה ונזדמנה לו מצווה, אם המצווה אינה יכולה להיעשות על ידי אחרים, "יעשה המצווה ויחזור לתלמודו", כלומר: גם כשאדם יוצא לעשות מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים - עליו לחזור ל"סטנדר" כמו שיצא. חלק מהתורה זה אגירת הכוחות להמשך הלימוד, ולכן אם אדם יוצא בכוונה טובה - רב יכול לתת לו "ביטוח מקיף" - עליו ועל צווארו.

